

Το σπήλαιο του Χριστού ρίχνει φως στο σπήλαιο του Πλάτωνα

Πολιτισμός / Δοκίμια

Μιχάλης Κουτσός, Φιλολόγος – Συγγραφέας

Το σπήλαιο του Χριστού

Καιρός όμως να ξαναθυμηθούμε το αρχικό θέμα μας, τις ομοιότητες ή και τις διαφορές δηλαδή των δύο σπηλαίων, του Πλάτωνα και του Χριστού. Ας θυμηθούμε λοιπόν τότε το σπήλαιο της Γέννησης του Χριστού. Η καλύτερη περιγραφή αυτού του γεγονότος είναι όχι η εικόνα αλλά η πολυεικόνα της Γέννησης του Χριστού, όπου συνυπάρχουν πολλά στοιχεία, ακόμη και από τα απόκρυφα ευαγγέλια, που φωτίζουν το θέμα του σπηλαίου της Γέννησης του Σωτήρος Χριστού.

Καταρχάς, ενώ ευαγγελιστής Λουκάς μιλάει για φάτνη, ο αγιογράφος παρουσιάζει ένα σπήλαιο σκοτεινό, όπως μας πληροφορεί η Παράδοση. Το σπήλαιο είναι σκοτεινό και το Παιδίον, που είναι αναπεσμένο, είναι ο ίδιος ο Θεός, ο «*Ηλιος της Δικαιοσύνης*», που φανερώθηκε σ' εκείνους που κάθονταν «*εν σκότει και σκιά θανάτου*», για να τους σώσει από την κατάρα του προπατορικού αμαρτήματος, για να μεταμορφώσει την ανθρώπινη φύση και να της ξαναδώσει το αρχέγονο κάλλος. Στο κέντρο της παράστασης δεσπόζει ο Χριστός ως βρέφος όχι σπαργανωμένος αλλά σαβανωμένος, μέσα όχι σε φάτνη αλλά σε τάφο, πράγματα που είναι σημάδια της συμμετοχής του Θεανθρώπου στην θνητή φύση του ανθρώπου. Έτσι ο Χριστός παρουσιάζεται ως δεσμώτης του θανάτου μέσα σε ένα σπήλαιο. Τα άλογα ζώα, ένα γαϊδουράκι και μια αγελάδα, ένιωσαν την παρουσία του Θεού δημιουργού τους και ήρθαν κοντά του να τον ζεστάνουν με τα χνώτα τους. Επάνω από το σπήλαιο εικονίζεται ο ουρανός, από τον οποίο κατεβαίνει ακτίνα θεϊκού φωτός, από την οποία κρέμεται το αστέρι, σαν δροσοσταλίδα πάνω από το Χριστό. Το πρόσωπο που διακρίνεται για το μέγεθός του, είναι η Μητέρα του Θεού η Παναγία. Στο πάνω μέρος της εικόνας είναι οι άγγελοι, τρεις αριστερά σε στάση και άλλοι τρεις με τα φτερά ανοιχτά και τα χέρια σε δέηση προς τον γεννηθέντα Χριστό, οι οποίοι ψάλλουν το «*δόξα εν υψίστοις Θεώ, και επί γης ειρήνη, εν ανθρώποις ευδοκία*». (2, 13-14), ενώ τέταρτος δεξιά συνομιλεί με έναν βοσκό και ευαγγελίζεται «*χαράν μεγάλην, ήτις έσται παντί τω λαώ*». (Λκ. 2,10). Οι βοσκοί προεικονίζουν τις απαρχές της απελευθέρωσης των Ιουδαίων από τα δεσμά αυτού του κόσμου με την δημιουργία νέας εκκλησίας. Κάτω από τους Αγγέλους εικονίζονται οι τρεις Μάγοι,

που αντιπροσωπεύουν τους ειδωλολάτρες, οι οποίοι θα λυτρωθούν και αυτοί από τα σκοτάδια της άγνοιας και θα αποτελέσουν την εκκλησία των εθνικών.

Η απορία για την μη σχέση των δύο σπηλαίων παραμένει, αλλά αν δούμε τους συμβολισμούς τους και διαβάσουμε πίσω από τα γεγονότα, τότε θα δούμε ότι έχουν αρκετή σχέση μεταξύ τους τα δύο σπήλαια. Πιο συγκεκριμένα:

Το σπήλαιο του Πλάτωνα, που κανονικά είναι σκοτεινό, εδώ είναι αρκετά φωτεινό από το μεγάλο γεγονός της παρουσίας του Χριστού, η οποία δηλώνεται εμμέσως πλην σαφώς. Το φως στο σπήλαιο του Πλάτωνα είναι έξω και μέσα μπαίνουν μόνο οι σκιές των έξω πραγμάτων. Στο σπήλαιο του Χριστού υπάρχει ακτίνα φωτός που έρχεται από τον ουράνιο θόλο και το φωτεινό αστέρι που συνοδεύουν τους Μάγους αποτελούν ενδείξεις για τον ερχομό του Υιού του Θεού, ο οποίος είναι ο Ήλιος της Δικαιοσύνης. Είναι αυτός που θα δώσει φως στους τυφλούς, που θα φωτίσει τους ανθρώπους και τον κόσμο όχι μόνο τον Επάνω αλλά και τον Κάτω με την εις Άδου κάθοδο. Αντί λοιπόν να επικρατεί σκοτάδι στο σπήλαιο του Χριστού, επικρατεί το φως, ο Χριστός, που είναι «το φως το αληθινό» και βρίσκεται μέσα στο σπήλαιο, ενώ ο Πλάτωνας τον αφήνει απέξω. Η επίπονη προσπάθεια ενός δεσμώτη να σπάσει τα δεσμά και να βγει στο φως του κόσμου στο σπήλαιο του Πλάτωνα είναι παρόμοια με την προσπάθεια του ανθρώπου να απαλλαγεί από τα δεσμά των παθών του και να δει τον Ήλιο της Δικαιοσύνης, τον Χριστό, και να κερδίσει την αιώνια ευδαιμονία του. Όμως και ο ίδιος ο άνθρωπος είναι ένα σκοτεινό σπήλαιο, όταν τον κυριεύουν τα σκοτεινά πάθη και ο αγώνας του είναι να απαλλαγεί από αυτά, να ελευθερωθεί και καθαρός στην ψυχή να αντικρύσει τον Δεσπότη και ελευθερωτή του, τον Χριστό.

Τα πάθη των ανθρώπων κατά την χριστιανική Παράδοση

Μένει τώρα να δούμε ποια είναι αυτά τα πάθη των ανθρώπων κατά την Χριστιανική άποψη. Η απάντηση θα μας πάει πολύ πίσω, τότε που ο Σατανάς ως καλοπροαίρετο φίδι και αμέσως μετά ως «*ως λέων ωρυόμενος περιπατεί ζητών τίνα καταπίη*» φύσηξε με την πνιγερή του ανάσα και ο πύρινος καύσωνας που βγήκε από το στόμα του κατέκαψε, σαν τον λίβα που καίει τα σπαρτά, ό,τι καλό είχε ο άνθρωπος. Αλλά επειδή ο άνθρωπος είναι το τελειότερο δημιούργημα του Θεού, δεν μπόρεσε να τον κάψει ολόκληρο, αλλά απλώς να διαστρεβλώσει τις προδιαθέσεις και να τις μετατρέψει σε κακές, μεταδίδοντας στην ανθρώπινη ύπαρξη την καταστρεπτική δύναμη του Εγωισμού. Έκτοτε όλες οι κινήσεις του σώματος και της ψυχής του ανθρώπου, δηλαδή ολόκληρος ο άνθρωπος, έχει όλες του τις προδιαθέσεις διαστρεβλωμένες, έτσι γεννιέται και έτσι τις κληροδοτεί και στους απογόνους. Ο καταστρεπτικός εγωισμός εκδηλώνεται με τα πάθη, τα οποία είναι οι διάφορες μορφές του Εγωισμού. Όλα τα πάθη, της φιλαργυρίας, της φιλοδοξίας, της αρχομανίας, της φιληδονίας κλπ. είναι όλα κεκαλυμμένες μορφές εγωισμού. Οι πατέρες της εκκλησίας έχοντας πλήρη συνείδηση αυτής της διαστρέβλωσης και γνωρίζοντας την ανατομία των παθών συνιστούν σε κάθε πάθος και το αντίδοτό του: Το αντίδοτο του εγωισμού είναι η ταπείνωση, της φιλαργυρίας η φιλανθρωπία, της αρχομανίας η διακονία, της φιλοχρηματίας η λιτότητα κλπ.

Ο δρόμος της αρετής, όπως μας τον περιγράφει και ο Πρόδικος, είναι δύσκολος,

είναι επίπονος, αλλά γίνεται ευχάριστος και εύκολος από τον Χριστό, που πρώτος αυτός βάδισε τον δύσκολο αυτόν δρόμο και στο τέλος με την Ανάστασή του δοξάστηκε. Τα «Πάθη του Χριστού» δεν είναι σαν τα πάθη των ανθρώπων, διότι μπορεί να έπαθε ως άνθρωπος αλλά αναστήθηκε ως Θεάνθρωπος, δείχνοντας τον δρόμο της σωτηρίας. Το ίδιο ισχύει και για τους ανθρώπους. Συμμετέχουν και οι χριστιανοί με τον βάπτισμά τους στην ταφή του Κυρίου αλλά ο Χριστός δια της εκκλησίας βγάζει τους δερμάτινους χιτώνες που έδωσε ο Θεός στους Πρωτοπλάστες, για να καλύψουν την γύμνια τους, και τους ντύνει με το ένδυμα της αφθαρσίας, τον λευκό χιτώνα της καθαρής καρδιάς, που πρέπει να τον διατηρήσουμε καθαρό σε όλη μας την ζωή, κι αν τον λερώνουμε να τον καθαρίζουμε στο λουτρό της μετάνοιας.

Και εδώ βέβαια ισχύει ό,τι και στους απελευθερωμένους δεσμώτες του Πλάτωνα. Οι λυτρωμένοι από τα ανθρώπινα πάθη πρέπει να σταθούν δίπλα και σε αυτούς που ακόμη δεν απαλλάχτηκαν από αυτά και να τους βοηθήσουν ώστε να απαλλαγούν και αυτοί. Ας εμβραθύνουμε όμως λίγο περισσότερο στην ανάλυση των παθών.

Αιτία των ανθρωπίνων παθών είναι το κακό, το οποίο δεν υπάρχει στην πραγματικότητα, αλλά είναι μια δευτερογενής αντίδραση που προέρχεται από την εγκατάλειψη του αγαθού. Ο άνθρωπος εγκαταλείπει την αρετή όχι από εξωτερική ή ανώτερη παρέμβαση αλλά ενεργώντας ελεύθερα στα πλαίσια του αυτεξουσίου του. Βασικό στοιχείο του ανθρωπίνου αυτεξουσίου είναι η προαίρεσή του, με την οποία κάνει ελεύθερα τις επιλογές του. Το κακό αλλά και το παράγωγο του η κακία δεν είναι αυθύπαρκτες ουσίες αλλά η παρά φύση εκτροπή από την αρετή. Ο Διάβολος δεν ήταν εκ γενετής κακός αλλά έγινε στην πορεία, διότι η αυτεξούσια προαίρεση του τον απομάκρυνε από τον Θεό. Έγινε έτσι ο γενάρχης του κακού. Ο Διάβολος είναι επομένως ο αρχέκακος, θύμα του οποίου πέφτει ο άνθρωπος όταν είναι μακριά από το Θεό.

Πράγματι, ο Θεός έριξε τους αγγέλους, που επαναστάτησαν κατά του Θεού, δηλαδή τους δαίμονες, στα τάρταρα δεμένους με τις αλυσίδες του σκότους (2.4 *εί γάρ ο Θεός άγγέλων άμαρτησάντων ούκ έφείσατο, αλλά σειραΐς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκεν είς κρίσιν τηρουμένους, 2.19 έλευθερίαν αύτοΐς έπαγγελλόμενοι, αύτοΐ δοϋλοι ύπάρχοντες τής φθοράς· Β΄Πέτρου β΄ 4,19*). Και στην επιστολή του Ιούδα αναφέρεται ότι τους φύλαξε με παντοτινά δεσμά υποκάτω του σκότους, για τη κρίση της μεγάλης ημέρας (*άγγέλους τε τούς μη τηρήσαντας τήν έαυτῶν άρχήν, αλλά άπολιπόντας τὸ ίδιον οΐκητήριον είς κρίσιν μεγάλης ήμέρας δεσμοΐς άϊδίοις ύπό ζόφον τετήρηκεν· (Ιουδ. 1,6)*). Και αυτό, γιατί «Οι δαίμονες γνωρίζουν ότι, επειδή δεν έχουν τη δύναμη να βλάψουν τον Θεό, θέλουν να βλάψουν τους ανθρώπους, ο οποίος δημιούργησε κάθε άνθρωπο κατ' εικόνα Του και καθ' ομοίωσή Του (Γεν.1:26).

Ο άνθρωπος δεν επιλέγει πάντοτε το κακό με πλήρη συνείδηση, αλλά συνήθως επειδή εξαπατάται από τον Σατανά, ο οποίος του παρουσιάζει το κακό με την μορφή του αγαθού. Όταν το προσωπικό κακό πληθαίνει και μολύνει την κοινωνία, τότε μετατρέπεται σε κοινωνικό κακό. Τα πάθη δεν ανήκουν στην φύση του ανθρώπου αλλά είναι παρεκβατικές καταστάσεις της και εμφανίζονται στην ψυχή του ανθρώπου, όταν αυτή ασθενήσει. Επομένως τα πάθη της ψυχής είναι ασθένειες της ψυχής. Πώς συμβαίνει αυτό; Ο άνθρωπος κινείται από παρορμήσεις, που προέρχονται από το ένστικτο της αυτοσυντήρησης. Οι παρορμήσεις του ανθρώπου ήταν καλές αλλά έγιναν κακές με την θέληση του ανθρώπου και έτσι επαναλαμβανόμενες δημιουργούνται τα πάθη. Έτσι παρακινούμενος από το κακώς εννοούμενο συμφέρον του, μετατρέπει την καλή φιλαυτία, που είναι η φυσιολογική αγάπη του εαυτού μας, σε κακή φιλαυτία. Όταν αγαπάμε τον εαυτό μας υπερβολικά και πάνω από κάθε νόμο και λογική, τότε φτάνουμε στην φιλαυτία, η οποία είναι πάθος, είναι καμουφλαρισμένος εγωισμός. Τα πάθη, όταν είναι βραχύβια, ξεριζώνονται εύκολα, όταν όμως έχουν μακρόχρονη παραμονή στον ανθρώπινο οργανισμό του γίνονται δεύτερη φύση και μένουν μόνιμα και ο αγώνας απαλλαγής από αυτά είναι δύσκολος.

Η μόνη αιτία του πάθους είναι η απομάκρυνση του ανθρώπου από τον Θεό, η οποία τυλίγει με ζόφο τον ανθρώπινο νου και τον υποτάσσει στις αισθήσεις. Την υποταγή του νου ακολουθούν και οι λοιπές λειτουργίες της ψυχής, με αποτέλεσμα να ασθενήσει ολόκληρη και να αρχίσει να δυσλειτουργεί. Η δυσλειτουργία της μειώνει την δύναμη του λογικού, το οποίο δεν διακρίνει τις πλάνες και έτσι με την ελλειμματική κρίση του ευνοείται η δημιουργία των παθών.

Τα βασικά πάθη των ανθρώπων κατά την χριστιανική παράδοση είναι τρία: **η γαστριμαργία (λαιμαργία), η φιλαργυρία και η κενοδοξία (ματαιοδοξία)**. Από αυτά απορρέουν όλα τα υπόλοιπα πάθη. Είναι οι τρεις πειρασμοί, στους οποίους υπέβαλε ο Σατανάς στον Χριστό, όταν πήγε στην έρημο. Το χειρότερο

πάθος θεωρείται η γαστριμαργία και τα παρεπόμενα της γαστριμαργίας είναι **η πορνεία και η σαρκική αμαρτία**. Η νηστεία είναι η θεραπεία της γαστριμαργίας. Ο άγιος Ιωάννης ο Σιναΐτης θεωρεί την γαστριμαργία σαν το μεγαλύτερο πάθος του μοναχού και την φιλαργυρία σαν το θανασιμότερο πάθος στην ψυχή των λαϊκών. **Η κενοδοξία** εκλαμβάνεται σαν λεπτό πάθος, απότοκα της οποίας είναι η **υπερηφάνεια και ο φθόνος**. Η κενοδοξία είναι πολύ επικίνδυνη, διότι προσποιείται την αρετή και εμφανίζεται σαν καλή. Η κενοδοξία καταπολεμείται μόνο με τη **ταπείνωση**.

Οι συνέπειες των παθών των ανθρώπων

Τα πάθη διαλύουν τους ανθρώπους, διαστρεβλώνουν το πρόσωπό τους και την εικόνα τους με αποτέλεσμα να ολισθαίνουν σιγά σιγά προς στο κακό, τόσο σιγά ώστε να θεωρεί την πορεία αυτή εντελώς φυσιολογική. Τα πάθη αλλοιώνουν την αλήθεια της αρετής απομακρύνοντας τους ανθρώπους από την ομοίωσή τους με το Θεό, καταστρέφοντας τη ζωή τους. Το κακό το οποίο εμφανίζεται με την εκδήλωση των παθών είναι πρόσκαιρο, τρέφεται από αυτά και ζει όσο και αυτά. Το κακό, όταν καταπολεμηθεί, θα οδηγήσει στην αρετή και καταπολεμείται μόνο με την εκρίζωση των παθών. Αυτός ο αγώνας βρίσκεται στο επίκεντρο της καθημερινής ζωής του Χριστιανού.

Σκοτεινό σπήλαιο είναι και ο Άδης, στον οποίο ο Χάροντας οδηγούσε με πλοiάριο μέσα στο βάθος του Άδη, όπου αυτός κρατούσε με τα δεσμά του θανάτου τις ψυχές που εισέρχονταν σε αυτόν. Από εκεί δεν μπορούσε να ξεφύγει κανείς, γιατί τις πύλες του τις φύλαγε ο Κέρβερος, πράγμα που σημαίνει ότι ο θάνατος ήταν αμετάκλητος, όμως ο Χριστός είναι ο ελευθερωτής, διότι είναι « ο τον Άδη πατήσας και τον θάνατον καταργήσας». Ο Χριστός μετά την Ανάστασή του κατέβηκε στον Άδη για να λυτρώσει από τα δεσμά του θανάτου τον άνθρωπο. Η εικόνα της Ανάστασης στην Ορθόδοξη εκκλησία είναι η εις Άδου Κάθοδος του Χριστού, στην οποία ο Χριστός τραβάει με τον ένα χέρι τον Αδάμ και με το άλλο την Εύα, τους προπάτορές μας, ενώ γύρω είναι σκορπισμένα αλυσίδες, κλειδαριές, κλειδιά και όλα τα σύνεργα του θανάτου. Πολύ παραστατικά μας περιγράφει και ο υμνωδός το γεγονός: « Νέκρωσιν υπέστη δι' ἐμέ, καὶ τὴν ψυχὴν τῷ θανάτῳ προδίδωσιν, ὁ ἐμπνεύσει θεία ψυχὴν μοι ἐνθείς· καὶ λύσας αἰωνίων δεσμῶν, καὶ συναναστήσας, τῇ ἀφθαρσίᾳ ἐδόξασε». (Αναστ. Κανών Α΄ Ἦχου).

Επίλογος

Στο σπήλαιο του Πλάτωνα υπήρχαν μόνο δεσμώτες αλυσσοδεμένοι και η ελπίδα να έρθει κάποιος να τους ελευθερώσει ήταν μηδενική. Μόνος του ο άνθρωπος με τις δικές του δυνάμεις και με την δική του προσπάθεια θα μπορέσει να βγει έξω στον ήλιο και να αντικρύσει την Αλήθεια και τα πράγματα στις πραγματικές τους διαστάσεις. Στα καταχθόνια παλάτια του Άδη ο Χριστός μπαίνει ως ελευθερωτής και Λυτρωτής των ψυχών, γεγονός που δεν μπορούσαν να φανταστούν οι άνθρωποι, όταν ένα μωρό γεννιόταν σε ένα σπήλαιο, που ήταν σκοτεινό αλλά με την παρουσία του φωτίστηκε. Οι προσπάθειες για να απελευθερωθούμε από τα πάθη είναι κοινές και στις δύο διηγήσεις, ο αγώνας σκληρός αλλά οι δυσκολίες προμηνύουν την ελευθερία, δηλαδή την ευδαιμονία.

Φωτογραφίες από το iellada.gr

Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη [εδώ](#)

<https://bit.ly/3mg3vmS>